

LEGALIZĒŠANAS NOZIEGUMA OBJEKTA *DE LEGE FERENDA*

OBJECT OF LAUNDERING OF THE PROCEEDS FROM CRIME FROM THE PERSPECTIVE OF *DE LEGE FERENDA*

Juris Janums, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants

Summary

The article discusses the changes in the structure of the Laundering of the Proceeds from Crime in the Criminal Law as a legal norm, that has a blanket reference, after the implementation of the FATF recommendations in Latvia, especially paying attention to the object of Laundering of the Proceeds from Crime from the point of view of the Progressive criminal law school as of *de lege ferenda*, seeking to establish what the person is responsible for in the case of laundering crime. Thus, by taking a brief view at the findings of the Latvian criminal law theory on the object of a criminal offense and the protection of economic, fiscal and monetary interests in the Criminal Law in Latvia, the author finds that one of the constituent elements of a criminal offense – i.e., the object (protected interest) – theoretically *de facto* does not exist in the Laundering of the Proceeds from Crime offence. Thereby the principle of *Nullum crimen nulla poena sine lege* as provided in the Section 1 of the Criminal Law is not respected. At the end of the article, the author offers his solution to the established problem – it is to restore the previously stroked reference to the predicate crime in the description of the laundering crime, thus restoring the unbreakable link of money laundering crime with predicate crime, which would reveal to the law enforcer the legal interest protected by the Criminal Law.

Atslēgvārdi: krimināltiesības, finanšu noziegumi, legalizēšanas nozieguma objekts

Keywords: criminal law, financial crimes, legally protected object (interest) of the laundering crime

Ievads

2020. gada februārī Latvija pabeidza tā dēvēto finanšu sektora “kapitālo remontu”, sasniedzot valdības izvirzīto mērķi – “sakārtot finanšu noziegumu novēršanas sistēmu un atjaunot mūsu valsts reputāciju”, Latvijai kļūstot par pirmo *Eiropas Padomes ekspertu komitejas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pasākumu un terorisma finansēšanas novērtēšanai (Moneywal)* dalībvalsti, kas sekmīgi izpildījusi visas 40 *Finanšu darījumu darba grupas (FATF)* rekomendācijas, un vienlaikus nenonākot to valstu (pelēkajā) sarakstā, kas pakļautas pastiprinātai finanšu sistēmas

uzraudzībai.¹ Tādējādi, sekojot *post-2001. gada 11. septembra laikmeta* tiesiskajai apziņai² un raugoties, kādam jābūt likumam jeb *de lege ferenda*, likumdevējs Latvijā būtiski mainījis noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas blanketās tiesību normas saturu, acīmredzot ietekmējoties no anglosakšu tiesību sistēmas regulējuma labākajās krimināltiesību *klasiskās skolas* (piemēram, Karla Ludviga Lorenca Bindinga (*Karl Ludwig Lorenz Binding*) teorija)³ tradīcijās, liekot uzsvāru uz *actus reus* jeb krimināli sodot vienīgi kaitīgo darbību, konkrētajā gadījumā atstājot ārpus Krimināllikuma interešu apsardzības *tiesību apsargāto labumu* (Franca Eduarda Ritera fon Lista (*Franz von Liszt*) teorija)⁴ jeb objektu, tādējādi atkāpjoties no krimināltiesību *progresīvās skolas* atziņām, kas meklēja atbildi uz jautājumu “*Par ko [tad] soda?*”⁵ un kam Latvijas Universitātes 80. starptautiskajā zinātniskajā konferencē Krimināltiesību sekcijā šogad esam pievērsušies arī mēs, meklējot Latvijas Republikas Satversmē garantēto tiesību aizsardzības nodrošinājumu Krimināllikumā (turpmāk – KL). Tā kā objekts ir viena no noziedzīgā nodarījuma sastāva kvalificējošām pazīmēm un atbilstoši KL 1. panta pirmajai daļai sodāms ir tikai tāds nodarījums, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes⁶ (krimināltiesību princips *Nullum crimen nulla poena sine lege*), autors aicina uz diskusiju par legalizēšanas nozieguma objekta esamību, un, ja gadījumā atklātos tā trūkums, kādam būtu jābūt šā *tiesību apsargātā labuma* saturam.

1. Tiesību apsargātais labums jeb noziedzīga nodarījuma objekts

Komentējot profesora P. Minca noziedzīga nodarījuma objekta apzīmējumu – *tiesību apsargāts labums* –, profesors U. Krastiņš to trāpīgi raksturo kā “valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu noteikt[as] interes[es], ko apdraud noziedzīgs nodarījums. [Kur] [i]nterese aptver tādu jēdzienu kā labums [...] Interese kā kaut kas abstrakts, tīri subjektīvs nepastāv. Interese ir saistīta ar reālo dzīvi, ar tajā notiekošajām parādībām un procesiem [...], [atbilstoši kurām] veidojas [...] interešu nesēju vajadzības un prasības [...] un ja šādi interešu aizskārumi atbilstoši krimināllikumam ir sodāmi, tad tādējādi aizskartās intereses kļūst par apdraudējuma objektu, tas ir, par noziedzīga nodarījuma objektu”⁷.⁸

Teorijā U. Krastiņš izdala “šādus galvenos noziedzīgā nodarījuma apdraudēto interešu (objekta) elementus:

- 1) interešu subjekti, kuri savas intereses realizē tiesību normatīvajos aktos noteiktā veidā un kārtībā;

¹ “Kapitālais remonts” ir izdevies. Pieejams: <https://forbesbaltics.com/lv/zinas/raksts/latviju-nejeklaup-pelekaja-saraksta> [aplūkots 21.02.2022.].

² Levi M., Wall D. S. Technologies, Security, and Privacy in the Post-9/11 European Information Society. *Journal of Law and Society*, Vol. 31, No. 2 (Jun, 2004), pp. 194–220.

³ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 22. lpp.

⁴ Turpat, 23., 70. lpp.

⁵ Turpat.

⁶ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.01.2022. red.].

⁷ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 31.–35. lpp.

⁸ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 93. lpp.

- 2) ar tiesību normām aizsargāto subjektu interešu realizācija dažādās valsts, sabiedrības un personiskās darbības [likumiski aizsargāto tiesisko attiecību] jomās [..];
- 3) materiāls priekšmets (labums), ja interese radusies un pastāv sakarā ar kādu materiālu priekšmetu”.⁹

Tādējādi “[i]ntereses struktūras analīze parāda, ka nedrīkst samainīt vai aizstāt noziedzīga nodarījuma objektu ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu”.¹⁰

2. Ekonomiskās, fiskālās un monetārās intereses Krimināllikumā

Starp nozīmīgākajām interesēm, ko aizsargā KL Latvijā, U. Krastiņš min arī valsts ekonomisko sistēmu jeb tautsaimniecību.¹¹ Ar ekonomiku (*sin.* saimniecību vai kā arī tautas saimniecību) saprot “ražošanas attiecību, līdzekļu un metožu kopumu (piemēram, valstī, tās daļā)”.¹²

Līdztekus noziedzīgiem nodarījumiem, kas apdraud īpašuma intereses un kas ir ietverti KL 18. nodaļā “Noziedzīgi nodarījumu pret īpašumu”,¹³ kas nenoliedzami ir Latvijas Republikas Satversmes 105. pantā¹⁴ aizsargāta ekonomiska interese, KL 19. nodaļā ietverti noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā.¹⁵

Tā “noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu apdraud (grupas objekts) fizisko un juridisko personu mantiskās intereses, kas tiem nodrošinātas, piešķirot valdījuma, lietojuma un rīcības iespējas likuma ietvaros ar viņu īpašumā vai likumīgā valdījumā esošu mantu”,¹⁶ kamēr “noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā ir tādi prettiesiski nodarījumi (darbības vai bezdarbība), kas apdraud valsts tautsaimniecības intereses materiālo vērtību ražošanas, sadales, maiņas, patēriņa un citās ar ekonomisko darbību saistītās sfērās (grupas objekts)”¹⁷ jeb, vienkāršāk sakot un ievērojot “ekonomikas” jēdziena skaidrojumu, noziedzīgi nodarījumi, kas apdraud valsts ekonomikas intereses.

Aplūkojot KL 19. nodaļā ietvertos noziedzīgo nodarījumu sastāvus, detalizētāk atklājas arī ar likumu apsargātās valsts fiskālās un monetārās intereses.

Tā ar “fiskālu” saprot tādu, “kas attiecas uz valsts ieņēmumiem”¹⁸, kur “fisks” ir valsts kase.¹⁹ Līdz ar to “fiskālās intereses” ir valsts ekonomiskās intereses tās

⁹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 56. lpp.

¹⁰ Turpat.

¹¹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 56. lpp.

¹² Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996. Pieejama arī: <https://tezaurs.lv/ekonomika:1> [aplūkots 21.02.2022.]

¹³ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.01.2022. red.].

¹⁴ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemta 15.02.1922. [01.01.2019. red.].

¹⁵ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.01.2022. red.].

¹⁶ Krastiņš U. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums: 10. nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 378. lpp.

¹⁷ Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums: 11. nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 417. lpp.

¹⁸ Svešvārdu vārdnīca. Rīga, Liesma, 1969. Pieejama arī: <https://tezaurs.lv/fiskals> [aplūkots 21.02.2022.].

¹⁹ Svešvārdu vārdnīca. Rīga, Jumava, 1999. Pieejama arī: <https://tezaurs.lv/fisks> [aplūkots 21.02.2022.].

ieņēmumu sfērā, ko pārstāv Valsts kase, kur, vadoties no teorijā iezīmētajiem noziedzīgā nodarījuma apdraudēto interešu (objekta) elementiem, uzreiz var atpazīt, piemēram, kontrabandu (KL 190. pants) vai izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas (KL 218. pants). Proti, šajos noziegumos interešu subjekts būs valsts, tiesiskā attiecība – ar likumu *Par nodokļiem un nodevām*²⁰ un ar to saistītajiem likumiem noteikta kārtība valsts ieņēmumu sfērā starp valsti un nodokļu maksātāju un, protams, materiālais priekšmets jeb labums – šajā gadījumā attiecīgā nodeva vai nodoklis ar likumu noteiktajā apmērā.²¹

Līdzīgi arī ekonomikas “monetāro interešu” sfērā, kur ar jēdzienu “monetārs” saprot tādu, kas “saistīts ar naudu, valūtu, naudas sistēmu”,²² un kur valsts īsteno tās “monetāro politiku” – “valdības politik[u] finanšu sfērā, naudas daudzuma kontrol[ē], regulējot banku procentus, [noguldījumu apmērus], aizņēmumus u. tml.”²³ Tādējādi atkal, vadoties no interešu (objekta) elementiem, uzreiz var saskatīt, piemēram, viltotas naudas un valsts finanšu instrumentu izgatavošanu, izplatīšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu, iegādāšanos un glabāšanu (KL 192. pants), kur līdzīgi kā iepriekš – pirmkārt, interešu subjekts atkal būs valsts, tikai šoreiz Latvijas Bankas personā, otrkārt, tiesiskā attiecība – būs ar likumu *Par Latvijas Banku*²⁴ noteiktas valsts monopoltiesības īstenošanas valsts monetāro politiku, piemēram, emitēt eiro, un, treškārt, protams, materiālais priekšmets – nauda vai attiecīgais valsts finanšu instruments, piemēram, valsts obligācija.

Visbeidzot līdzīgi noziedzīgā nodarījuma apdraudēto interešu (objekta) elementus iespējams saskatīt arī noziedzīgo nodarījumu pret īpašumu gadījumos, piemēram, zādzībā (KL 175. pants) vai krāpšanā (KL 177. pants), kur interešu subjekts nu jau būs vairs ne tikai valsts – pārstāvēta attiecīgajā publisko tiesību juridiskajā personā, bet arī privāto tiesību fiziskā vai juridiskā persona, ar to tiesisko attiecību, “kas t[ai] nodrošinātas, [tiesiski] piešķirot valdījuma, lietojuma un rīcības iespējas”²⁵, kur attiecīgi labums būs noteikta tās “īpašumā vai likumīgā valdījumā esoš[a] mant[a]”²⁶.

3. Legalizēšanas nozieguma objekts Krimināllikumā

Kā viens no noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā KL 19. nodaļas 195. pantā ietverts noziegums – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana –, kas paredz kriminālatbildību par “noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšanu”.²⁷

Līdzīgs nozieguma sastāvs ietverts arī Krimināllikuma 23. nodaļas – noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju – 314. pantā – noziedzīgā kārtā iegūtas mantas

²⁰ Par nodokļiem un nodevām: LV likums. Pieņemts 02.02.1995. [01.01.2022. red.].

²¹ Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums: 11. nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā: 11.6. Noziedzīgi nodarījumi valsts ieņēmumu sfērā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 487.–495. lpp.

²² Svešvārdu vārdnīca. Rīga, Jumava, 1999. Pieejama arī <https://tezaurs.lv/monetars> [aplūkots 21.02.2022.].

²³ Turpat.

²⁴ Par Latvijas Banku: LV likums. Pieņemts 19.05.1992. [20.10.2021. red.].

²⁵ Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums: 11. nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 417. lpp.

²⁶ Turpat.

²⁷ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.01.2022. red.].

iegādāšanās, glabāšana un realizēšana –, kas paredz kriminālatbildību par “mantas, kuras vērtība nepārsniedz ievērojamu apmēru, iegādāšanos, glabāšanu vai realizēšanu, apzinoties, ka tā iegūta noziedzīgā kārtā”.²⁸

Tā, mēģinot saskatīt noziedzīgā nodarījuma apdraudēto interešu (objekta) elementus KL 195. pantā, teorijā mēs attiecīgi saskaramies ar “tautsaimniecības interesēm finanšu-kredīta sfērā”,²⁹ kur nozieguma priekšmets ir “noziedzīgi iegūti finanšu līdzekļi vai cita manta”.³⁰ Savukārt KL 314. pantā, ievērojot tā piederību KL 23. nodaļai, papildus atklājas “jurisdikcijas intereses noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un novēršanā”.

Tāču šo abu noziegumu nesaraucamās saistības ar predikatīvo noziegumu (Eiropas Padomes 1990. gada 8. novembra *Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju* 1. panta e apakšpunkta izpratnē)³¹ dēļ realitātē (un arī autora paša kā praktizējoša advokāta praksē) netiek atklāta šo pašu legalizēšanas noziegumu *apdraudētā tiesiskā attiecība*. Vēl jo vairāk, piemēram, Krievijas Federācijas tiesību doktrīnā pat pastāv viedoklis, ka legalizēšanas objekts ir “sabiedrībā dibinātās konkrētās ekonomiskās attiecības, kas pamatojas uz kriminālo formu uzvedības aizlieguma principiem, kurus ietekmē negatīvas izmaiņas izskatāmā noziedzīgā nodarījuma rezultātā”.³² Tādējādi, acīmredzot ietekmējoties no anglosakšu tiesību sistēmas, kas izpaudusies – četrdesmit *Finanšu darījumu darba grupas (FATF)* rekomendāciju³³ – regulējumā, labākajās krimināltiesību *klasiskās skolas*³⁴ tradīcijās tiek likts uzsvars uz *actus reus* jeb kaitīgo darbību, konkrētajā gadījumā atstājot ārpus Krimināllikuma interešu apsardzības *tiesību apsargāto labumu*³⁵ jeb objektu, tādējādi atkāpjoties no krimināltiesību “progresīvās skolas” atziņām, kuras meklēja atbildi uz jautājumu “*Par ko [tad] soda?*”³⁶

Tāpat *Dr. iur. Juris Juriss* savā promocijas darbā “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana” atzīst, ka ne tikai Latvijā, bet arī ārvalstīs nav viennozīmīgas izpratnes par legalizēšanas nozieguma tiešo objektu.³⁷ Vēl jo vairāk, J. Juriss, aplūkojot minēto Krievijas Federācijas doktrīnu par legalizēšanas objektu, konstatē pat deviņas versijas par legalizēšanas nozieguma *apdraudēto tiesisko attiecību (interesi)*.³⁸ Turklāt nedz KL 195. pants (arī KL 314. pants), nedz *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma* 5. panta pirmās daļas

²⁸ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.01.2022. red.].

²⁹ Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa): 195. panta komentārs Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 117. lpp.

³⁰ Turpat.

³¹ *Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju*. Parakstīta Strasbūrā 08.11.1990. [01.12.1998. red.].

³² Juriss J. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 55. lpp.

³³ The FATF Recommendations. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> [aplūkots 21.02.2022.].

³⁴ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 22. lpp.

³⁵ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 23., 70. lpp.

³⁶ Turpat.

³⁷ Juriss J. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 57. lpp.

³⁸ Turpat, 58. lpp.

1.–3. punkts³⁹ tieši (*expressis verbis*) neatklāj *apdraudēto tiesisko attiecību (interesi)*. Tādējādi KL 195. panta (arī KL 314. panta) sastāvam zināmā mērā pat nonākot pretrunā Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam un 92. panta otrajam teikumam, proti, *tiesībām zināt savas tiesības un vainas atzišanu saskaņā ar likumu*, ko spilgti ilustrēja Satversmes tiesas tiesnešu Inetas Ziemeles un Sanitas Osipovas atsevišķās domas lietā Nr. 2018-10-0103 “Par Krimināllikuma 237.1 panta otrās daļas [...] atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam un 92. panta otrajam teikumam [...]”, praktiski apskatot jautājumu “*Par ko [tad] soda?*” attiecīgajā lietā KL 237.1 panta otrās daļas gadījumā, kad notiesātajai personai nebija viennozīmīgi saprotama attiecīgā KL nozieguma sastāva objektīvā puse.⁴⁰

Tā arī patlaban par legalizēšanas noziedzuma apdraudēto interesi finanšu kredīta sfērā var spriest vienīgi subjektīvi. Proti, piemēram, praksē nepamatoti šauri (pretēji oficiālajam konvencijas skaidrojošajam ziņojumam⁴¹) interpretējot Eiropas Padomes 2005. gada 16. maija *Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu* jeb vienkārši Varšavas konvencijas 9. panta 5. un/vai 6. paragrāfu,⁴² izveidojas situācija, kad tiesību piemērotājs, kvalificējot legalizēšanas noziedzumu, nepamatoti abstrahējoties/norobežojoties no predikatīvā noziedzuma, pazaudē reālo apdraudēto interesi, ko kopsakarā ar pašu legalizēšanu tad arī apdraudēja predikatīvais noziedzums.

Pretējā gadījumā, vērtējot atrauti, kā, piemēram, iespējams, pirmkārt, identificēt tiešo apdraudēto interešu subjektu, otrkārt, konkrēto tiesisko attiecību, treškārt, kā novērtēt finanšu sektora reputācijai nodarīto objektīvo kaitējumu.

Piemēram, ja legalizācija veikta valsts ekonomikai *sistēmiski nozīmīgā bankā* (Kredītiestāžu likuma 35.¹³ un 35.¹⁴ panta izpratnē⁴³, kā arī Finanšu un kapitāla tirgus komisijas izpratnē⁴⁴) vai, gluži otrādi, bankā, kura nav sistēmiski nozīmīga un/vai kuras portfeli veido galvenokārt Latvijas nerezidentu noguldījumi, kas kredītiestādei atbilstoši likumam ir jānodala no valsts ekonomikas jeb rezidentu aktīviem (sk., piemēram, Kontu reģistra likuma 2. pantu un 5. panta otro daļu).⁴⁵ Tādējādi rodas jautājums, kur un kā tieši izpaudisies finanšu-kredīta sfēras apdraudējums Latvijas ekonomikai (tautsaimniecībai) katrā iepriekš minētajā konkrētajā savstarpēji sistēmiski saistītajā situācijā. Vai arī – kā tieši tiek apdraudēta kāda manta (labums) citām Latvijas finanšu sistēmas iestādēm, kas tieši nav iesaistītas legalizēšanas darbībās (shēmās), un kā tās var novērtēt/identificēt? Vai vēl vairāk – ja apdraudējums

³⁹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008. [01.01.2022. red.].

⁴⁰ Satversmes tiesas tiesnešu Inetas Ziemeles un Sanitas Osipovas atsevišķās domas lietā Nr. 2018-10-0103. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/306345> [aplūkots 20.04.2022.].

⁴¹ Varšavas konvencijas oficiālais skaidrojošais ziņojums, precizāk, 100. un 101. paragrāfs. Pieejams: <https://rm.coe.int/16800d3813> [aplūkots 21.02.2022.].

⁴² Eiropas Padomes konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Parakstīta Varšavā 16.05.2005. [25.02.2010. red.].

⁴³ Kredītiestāžu likums: LV likums. Pieņemts 05.10.1995. [29.10.2021. red.].

⁴⁴ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2018. gada 27. novembra lēmums Nr. 188. *Par citu sistēmiski nozīmīgu iestāžu identificēšanu un citas sistēmiski nozīmīgas iestādes kapitāla rezerves normas noteikšanu*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303365-par-citu-sistemiski-nozimigu-iestazu-identificesanu-un-citas-sistemiski-nozimigas-iestades-kapitala-rezerves-normas-noteikšanu> [aplūkots 21.02.2022.].

⁴⁵ Kontu reģistra likums: LV likums. Pieņemts 23.11.2016. [12.07.2021. red.].

līdztekus tiešajam legalizēšanas objektam apdraud arī valsts drošības intereses (piemēram, terorisma un proliferācijas finansēšana)?

Tādējādi veidojas situācija pretēji teorijā atzītajam, ka tiesību apsargātā interese legalizēšanas noziegumā katrā atsevišķajā gadījumā faktiski pastāv kā kaut kas abstrakts un tīri subjektīvs.

Tāpat, piemēram, aplūkojot Finanšu izlūkošanas dienesta apkopotās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģiju pazīmju grupas:

- A. Pazīmes, kas attiecas uz klientu vai tā sadarbības partneriem, saistītājām personām vai citām darījumos iesaistītajām personām;
- B. Pazīmes, kas attiecas uz darījumiem (maksājumiem u. c. pakalpojumiem);
- C. Pazīmes, kas attiecas uz personas kontu;
- D. Pazīmes, kas attiecas uz darījumus pamatojošo dokumentāciju u. c. informāciju;
- E. Pazīmes, kas attiecas uz politiski nozīmīgām personām (PNP), valsts amatpersonām un ar tām saistītām personām, kā arī personām ar neizskaidrojamu labklājību vai ienākumiem,

kur, piemēram, B. daļā atklājas šādas pazīmes:

- B2. Maksājumos starp vienā valstī reģistrētām juridiskām personām bez skaidri saprotama iemesla iesaistītas ārvalstīs reģistrētas juridiskas personas.
- B4. Maksājumiem ir tranzīta maksājumu raksturs – naudas līdzekļi no kontiem tiek pārskaitīti īsi pēc to saņemšanas kontā.
- B5. Darījumu ķēde tiek mākslīgi pagarināta (sarežģīta) bez skaidri saprotama iemesla.⁴⁶

Tādējādi mēs kārtējo reizi redzam aprakstītas iespējamās kaitīgās darbības, bet neredzam apdraudēto interesi jeb tiesību apsargātu labumu, ko, piemēram, šīs minētās pazīmes apdraud. Te tikai vēlreiz jāatgādina krimināltiesību teorijā jau atzītais, ka “interese kā kaut kas abstrakts, tīri subjektīvs nepastāv. Interese ir [jābūt] saistīta[i] ar reālo dzīvi, ar tajā notiekošajām parādībām un procesiem [...], [atbilstoši kurām] veidojas [...] interešu nesēju vajadzības un prasības [...] un, ja šādi interešu aizskārumi atbilstoši krimināllikumam ir sodāmi, tad tādējādi aizskartās intereses kļūst par apdraudējuma objektu, tas ir, par noziedzīga nodarījuma objektu⁴⁷”⁴⁸

Vēl jo vairāk – atbilstoši finanšu sektora “kapitālā remonta” rezultātā veiktajām izmaiņām normatīvajos aktos, tādējādi ieviešot arī vairākus ES tiesību aktus, tostarp Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvu 2014/42/ES *Par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā*⁴⁹ (turpmāk – Direktīva 2014/42/ES), ievērojot noziedzīgā nodarījuma materiālās

⁴⁶ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes. FID Metodoloģiskais materiāls. 2. papild. red. Pieejams: https://fid.gov.lv/uploads/files/2021/FID_Tipologiju%20materials_II_red.pdf [aplūkots 21.02.2022.].

⁴⁷ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 31.–35. lpp.

⁴⁸ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 93. lpp.

⁴⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/42/ES *Par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā*. Pieņemta 03.04.2014. [21.02.2022. red.].

krimināltiesiskās sekas, pēc autora domām, kļūdaini, t. i. “pārmērīgi (nesamērīgi) plaš[i] iespēj[ams] atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu bez galīgā notiesājošā sprieduma par noziedzīgu nodarījumu, šādi būtiski pārsniedzot Direktīvas 2014/42/ES 4. panta 2. punktā noteiktās kriminālprocesuālās robežas, proti, tos gadījumus, kad mantu var atzīt par noziedzīgi iegūtu bez galīgā notiesājošā sprieduma”.⁵⁰ Lai arī kopumā autors neiebilst un atbalsta to, ka regulējums par rīcību ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu un citu mantu visnotaļ pamatoti pārcelts no Kriminālprocesa likuma uz Krimināllikumu, ievērojot tā materiāltiesiskās sekas.⁵¹

Tā saskaņā ar KL 70.¹¹ pantu:

- “(1) Noziedzīgi iegūta manta ir manta, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonākusi *noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā*.
- (2) Ja mantas vērtība nav samērīga ar personas likumīgiem ienākumiem un persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā, par noziedzīgi iegūtu mantu var atzīt arī mantu, kas pieder personai, kura:
- 1) izdarījusi noziegumu, kas pēc sava rakstura ir vērsts uz materiāla vai citāda labuma gūšanu, neatkarīgi no tā, vai nozieguma rezultātā materiāls vai citāds labums ir iegūts;
 - 2) ir organizētas grupas dalībnieks;
 - 3) izdarījusi noziegumu, kas saistīts ar terorismu.
- (3) Par noziedzīgi iegūtu mantu var atzīt arī *mantu, kas atrodas citas tādas personas rīcībā*, kura uztur pastāvīgas ģimenes, saimnieciskas vai citādas mantiskas attiecības ar šā panta otrajā daļā minēto personu, ja šīs personas rīcībā esošās mantas vērtība nav samērīga ar tās likumīgiem ienākumiem un ja persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā.”⁵²

Savukārt *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma* 5. panta pirmās daļas 1.–3. punkts nosaka, ka

- “(1) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir šādas darbības:
- 1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas *nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības*;
 - 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
 - 3) citas personas noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, valdījumā vai lietojumā vai to realizēšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti.”⁵³

⁵⁰ Janums J. Pārnacionālā cīņa pret noziedzīgu līdzekļu apriti – mūsdienu izaicinājums suverenitātei. 08.09.2020. Pieejams: <https://www.rusanovs.lv/news/parnacionala-cina-par-noziedzigu-lidzeklu-apriti-musdienu-izaicinajums-suverenitatei/> [aplūkots 21.02.2022.].

⁵¹ Turpat.

⁵² Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.01.2022. red.].

⁵³ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008. [01.01.2022. red.].

Un, kā redzams, šā likuma 5. panta pirmās daļas 1. punktā ietvertais nolūks jo īpaši atklāj to, kā objekts tiek aizstāts ar priekšmetu, jo nav nolūka apdraudēt interesi, bet ir nolūks izdarīt priekšmeta slēpšanu.

Tādējādi faktiski KL 195. un 314. pantā paredzētajos legalizēšanas noziegumu sastāvos nav objekta, tas aizstāts ar priekšmetu. Taču teorijā noziedzīga nodarījuma “[i]ntereses [objekta] struktūras analīze parāda, ka nedrīkst samainīt vai aizstāt noziedzīga nodarījuma objektu ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu”.⁵⁴

Arī aplūkojot KL 195. panta sastāva (*pamatnormas*) attīstību:

Latvijas Kriminālkodeksa sestās nodaļas “Saimnieciskie noziegumi” 151.⁴ pants (Red. 30.04.1998.–31.03.1999.):

“Noziedzīgi iegūtu finansu līdzekļu vai citas mantas legalizēšana, *pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties* šo līdzekļu vai mantas iegūšanas noziedzīgumu”⁵⁵;

Krimināllikuma XIX nodaļas “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” 195. pants (Red. 01.04.1999.–31.05.2005.):

“Noziedzīgi iegūtu finansu līdzekļu vai citas mantas legalizēšana, *pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties* šo līdzekļu vai mantas iegūšanas noziedzīgumu”⁵⁶;

Krimināllikuma XIX nodaļas “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” 195. pants (Red. 01.06.2005. – šobrīd):

“Noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas legalizēšana”⁵⁷,

redzam, ka līdz 2005. gada 1. jūnija KL redakcijai likumā ietvertā saikne ar predikativo noziegumu paredzēja apdraudēto interesi. Citiem vārdiem sakot, ja līdzekļi iegūti tiesiski, tad tie nekādi nevar tikt atzīti par noziedzīgi iegūtiem, neesot noziegumam, kura rezultātā tie iegūti.

Līdz ar to šobrīd, raugoties no teorijā aprakstīto noziedzīgā nodarījuma apdraudēto interešu (objekta) elementu prizmas, *de facto* legalizēšanas nozieguma sastāvā nepārprotami nav atspoguļots viens no noziedzīga nodarījuma sastāva elementiem – objekts.

Šā raksta ierobežotā apjoma dēļ autors neizvērsa plašāku analīzi par risinājumu, kādam būtu jābūt legalizēšanas objektam, kas vien būtu atsevišķa padziļinātāka pētījuma vērts jautājums, vienīgi kā šā brīža risinājumu piedāvā atjaunot KL 195. pantā norādi “*pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties šo līdzekļu vai mantas iegūšanas noziedzīgumu*”, kas autora skatījumā atrisinātu autora identificētās problēmas un vēl jo vairāk nenonāktu pretrunā ar Varšavas konvencijas 9. panta 5. un 6. paragrāfu un jau praktiski ir atrisināts ar attiecīgiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā attiecībā uz pierādīšanas priekšmetu (Kriminālprocesa likuma 124. pants).⁵⁸

⁵⁴ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 56. lpp.

⁵⁵ Latvijas Kriminālkodekss: LV likums. Pieņemts 06.01.1961. [30.04.1998.–31.03.1999. red.].

⁵⁶ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.04.1999.–31.05.2005. red.].

⁵⁷ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [01.06.2005. – šā brīža red.].

⁵⁸ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [24.12.2019. red.].

Kopsavilkums

1. Legalizēšanas nozieguma nesaraucamās saistības ar predikatīvo noziegumu nepamatotas noliegšanas dēļ, kas veidojas, nepamatoti šauri interpretējot Varšavas konvencijas 9. panta 5. un 6. paragrāfu, realitātē noziedzīga nodarījuma sastāvā netiek atklāts paša legalizēšanas nozieguma objekts.
2. Par legalizēšanas nozieguma apdraudēto interesi finanšu kredīta sfērā patlaban esošajā sastāva redakcijā iespējams spriest vienīgi subjektīvi. *Tiesību apsargātā interese* legalizēšanas noziegumā faktiski ir kaut kas abstrakts, jo likumdevējs, acīmredzot sekojot *post-2001. gada 11. septembra* laikmeta tiesiskajai apziņai un ietekmējoties no anglosakšu tiesību sistēmas regulējuma, kas spilgti izpaudies FATF rekomendācijās, noziedzīga nodarījuma sastāva blanketajā tiesību normas objektīvās puses pazīmju lokā ietvēris tikai *actus reus* jeb kaitīgo darbību.
3. Krimināllikuma 195. un 314. pantā paredzētajos legalizēšanas noziegumu sastāvos iztrūkstošais objekts pretēji krimināltiesību teorijas atziņām ir aizstāts ar šā paša nozieguma priekšmetu – noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, ko it īpaši raksturo blanketajā tiesību normā ietvertais legalizācijas nolūks, t. i., legalizācijas nolūks nav apdraudēt ar KL aizsargāto interesi, bet gan izdarīt legalizēšanas priekšmeta slēpšanu.
4. Tiesiski iegūti līdzekļi nevar tikt atzīti par noziedzīgi iegūtiem, neesot noziegumam, kura rezultātā tie iegūti.
5. Raugoties no teorijā aprakstīto noziedzīgā nodarījuma apdraudēto interešu (objekta) elementu prizmas, legalizēšanas nozieguma sastāvā nepārprotami nav atspoguļots viens no noziedzīga nodarījuma sastāva elementiem – objekts.
6. Kā risinājumu atsevišķajiem šajā rakstā identificētajiem legalizēšanas nozieguma objekta trūkumiem, autors piedāvā atjaunot no pamatnormas svītrotu piebildi – “*pārkāpjot likumā noteiktās prasības un apzinoties šo līdzekļu vai mantas iegūšanas noziedzīgumu*”.